

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

КЛИМЕНКО Світлана Іванівна

УДК 351:355:37 (477)

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна».

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
ГОРОХОВСЬКА Тетяна Володимирівна,
Приватний вищий навчальний заклад
«Київський медичний університет»,
учений секретар.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КНОДЕЛЬ Людмила Володимирівна,
Інститут кримінально-виконавчої служби
при Національній академії внутрішніх справ,
завідувач кафедри гуманітарної підготовки.

кандидат педагогічних наук
КРАВЧЕНКО-ДЗЬОНДЗА Олена Енеївна,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
доцент кафедри філологічних дисциплін
та методики їх викладання у початковій
школі.

Захист відбудеться 28 вересня 2017 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий 28 серпня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні інтеграційні та глобалізаційні процеси, які відбуваються в Україні, потребують підвищених вимог щодо зростання професійного та культурно-освітнього рівнів фахівців усіх галузей, докорінного поліпшення кваліфікації кадрів, так як зумовлені інтегруванням національної системи освіти у європейський та світовий освітній простір. Тому гуманітарна освіта в епоху глобальної соціальної трансформації є тим фундаментом, на якому будується людська особистість. Саме освіта є пріоритетною сферою в соціально-економічному, духовному та культурному розвитку Української держави. Ключова роль у системі освіти належить учителю, адже через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження та примноження культурної спадщини, тому зараз перед вищою педагогічною школою України стоїть завдання підготувати таких фахівців, які могли б у своїй майбутній професійній діяльності поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання та практичну підготовку з постійно зростаючими вимогами сучасного суспільства. Про це зазначається в нормативних освітніх документах: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. (2002), Законі України «Про вищу освіту» (2014), Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті (2002), Державній програмі «Вчитель» – у яких наголошується на культуроцентричності, збереженні та примноженні національних виховних традицій, розвитку творчої особистості, гуманізації освіти.

У цьому контексті особливого значення набуває проблема професійної підготовки майбутніх учителів-філологів української мови та літератури, яка в сучасному освітньому процесі вищого педагогічного навчального закладу включає цілісну систему формування професійно значущих умінь і навичок, методичної грамотності, виховання інтересу до педагогічної професії, толерантності та культури мовлення, бо оволодіння культурою слова, спілкування, культурою усного та писемного мовлення потрібне кожній людині, незалежно від того, яким видом діяльності вона займається. За словами В. В. Виноградова, «висока культура розмовної мови, добре знання та чуття рідної мови, вміння користуватися її виражальними засобами, стилістичною різноманітністю – це найкраща опора і найбільш надійна рекомендація для кожної людини в її суспільному житті і творчій діяльності».

У різних сферах використання української мови до цього часу виникають серйозні проблеми, пов'язані з дотриманням норм української літературної мови. Основними з них є: низький рівень загальної та мовленнєвої культури, порушення граматичних і лексичних норм, що забезпечують правильність, точність, образність і художню цінність письмової та усної мови. Отже, найактуальніша проблема мовленнєвого життя суспільства – це підвищення якості підготовки викладачів у галузі

культури української мови та культури соціальної комунікації. Проте мовно-культурне питання залишається до кінця не розв'язаним, а тому вимагає від учителів-філологів, які викладають українську мову та літературу, нових підходів до його практичної реалізації за рахунок мовних знаків, шляхом комунікативних прийомів і вербального мислення, що, зазвичай, охоплює ті ділянки діяльності, які безпосередньо пов'язані з діяльністю людини, її індивідуально-психологічними особливостями.

Проблемі професійної освіти вчителів і підготовки їх до фахової діяльності приділялася значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Теоретичні положення фахової підготовки в системі вищої освіти досліджували А. М. Алексюк, О. Є. Антонова, В. П. Беспалько, І. Д. Бех, С. С. Вітвицька, О. А. Дубасенюк, І. А. Зимняя, І. А. Зязюн, Л. І. Мацько, О. І. Пометун, О. О. Потебня, О. М. Семенов, С. Л. Яценко. Ґрунтовні історико-педагогічні дослідження вищої педагогічної освіти провели О. В. Глузман, Н. М. Дем'яненко, І. М. Кравченко, Л. О. Хомич та ін..

Для нашого дослідження важливими є також праці лінгвістів і лінгводидактів щодо розуміння таких явищ, як мова і мовлення (І. Бодуен де Куртене, В. Гумбольдт, О. О. Потебня та ін.). Теоретичні основи поняття мовлення як категорії філологічного знання розроблено вченими Н. Д. Бабич, І. К. Білодідом, Л. А. Булаховським, В. В. Виноградовим, М. А. Жовтобрюхом та ін..

Культуру мовлення як актуальне завдання розвитку лінгвістичної науки досліджували відомі науковці (І. К. Білодід, І. Б. Голуб, О. Д. Пономарів, Д. Е. Розенталь та ін.) та методисти (М. С. Вашуленко, В. І. Капінос, М. І. Пентилюк та ін.), у працях яких висвітлюються теоретичні засади розуміння поняття «мовленнєва культура», її основні риси та характеристики, прийоми і засоби формування.

До проблеми формування культури мовлення зверталися мовознавці, лінгводидакти, психологи та психолінгвісти Б. Г. Ананьєв, Б. М. Головін, М. П. Івченко, Г. С. Костюк, В. М. Русанівський та ін..

Удосконаленню культури професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів освіти присвячено дисертаційні дослідження В. П. Барковського, Г. Д. Берегової, С. В. Капітанець, Т. Г. Окуневич, Л. М. Паламар та ін., в яких здійснено спроби пошуку ефективних шляхів формування мовленнєвої культури, запобігання й усунення в мовленні майбутніх фахівців помилок, пов'язаних з порушенням норм літературної мови. Окремі аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців філологічного профілю вивчали І. В. Бабій, О. М. Дуплійчук, І. Є. Клак, Г. М. Можайцева, О. М. Семенов, Т. В. Симоненко та ін..

Незважаючи на значну кількість ґрунтовних досліджень, аналіз літератури з даної теми та вивчення досвіду підготовки майбутнього вчителя української мови та літератури до фахової діяльності показали, що в педагогічних дослідженнях питання оволодіння студентами-філологами базовими (текстовими) і специфічними (жанрово-стилістичними) вміннями мовної / мовленнєвої виразності увагу не приділено. Проблеми формування

культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології у вищих педагогічних навчальних закладах цілеспрямовано не розглядалися та потребують детальнішого дослідження.

Актуальність дослідження проблеми зумовлена потребою у розв'язанні таких суперечностей: між існуючим рівнем культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів і державними вимогами до неї; між потребою майбутніх учителів-філологів в отриманні ґрунтовної професійно-педагогічної освіти і традиційною спрямованістю підготовки студентів гуманітарних дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах.

Отже, актуальність і недостатня розробленість окресленої проблеми на теоретичному та практичному рівнях зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови і літератури) у процесі фахової підготовки».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри соціальної роботи та педагогіки Інституту соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» «Соціальні технології підвищення життєвого потенціалу особистості в інтегрованому середовищі» (протокол № 3 від 22.11.2016).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (протокол № 6 від 26.03.2015).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у вищому педагогічному навчальному закладі.

Для досягнення поставленої в дисертаційному дослідженні мети передбачалося розв'язати такі **завдання:**

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі вивчення фахових дисциплін у вітчизняній та зарубіжній літературі.

2. Уточнити понятійно-категоріальний апарат, зокрема сутність базових понять.

3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів.

4. Обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до виховання людської учнів основної школи й апробувати їх ефективність.

5. Розробити модель, обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології у вищому педагогічному навчальному закладі.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів української мови та літератури у вищому педагогічному навчальному закладі.

Предмет дослідження – педагогічні умови та модель формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології у процесі фахової підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі.

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань на різних етапах наукового пошуку використано комплекс теоретичних та емпіричних **методів** дослідження: *загальнонаукові*: аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, синтез, порівняння, моделювання, узагальнення – використовувалися для вивчення педагогічної, лінгвістичної, психологічної та методичної літератури та визначення концептуальних засад дослідження, уточнення сутності та складових культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів; *порівняльно-педагогічний*: для порівняння фактів і поглядів на досліджувану проблему в історичному контексті із сучасним її станом; *прогностичний*: для виявлення умов ефективного впровадження системи принципів, правил, вимог, які направляють пізнавальну діяльність суб'єкта на шляху до оволодіння об'єктивною істиною; *хронологічний*: для простеження процесу формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології; метод *спостереження* за процесом навчання виразності мови засобами української фразеології для вивчення й узагальнення досвіду викладання філології майбутнім учителям української мови та літератури; *емпіричні*: анкетування, бесіда, пряме та непряме спостереження, метод експертних оцінок, тестування – використовувалися з метою вивчення сформованості культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології; *педагогічного експерименту* – з метою перевірки ефективності педагогічних умов і моделі формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології у процесі фахової підготовки; *методами математичної статистики* опрацьовано отримані дані та встановлено кількісні залежності між досліджуваними явищами і процесами.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення у сфері професійної освіти, основні підходи до підготовки фахівців у вищій школі, педагогічні концепції впливу освітнього середовища на становлення та розвиток особистості майбутнього вчителя.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: - уперше проаналізовано стан розробленості проблеми формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури засобами української фразеології у процесі фахової підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі (формування системи професійно значущих знань, умінь і навичок шляхом профілізації рідномовної підготовки у процесі фахової підготовки, зокрема оволодіння культурою професійного мовлення на основі фахової лексики, української фразеології, професійно орієнтованих текстів та опрацювання професійно-комунікативних ситуацій; застосування сукупності форм і методів організації навчального процесу, що забезпечують високу інтенсивність і

якість комунікації студентів; формування позитивної мотивації до вивчення рідної мови у вищому педагогічному навчальному закладі, потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні);

- виявлено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури (формування системи професійно значущих знань, умінь і навичок шляхом профілізації рідномовної підготовки у процесі фахової підготовки, зокрема оволодіння культурою професійного мовлення на основі фахової лексики, української фразеології, професійно орієнтованих текстів та опрацювання професійно-комунікативних ситуацій; застосування сукупності форм і методів організації навчального процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість комунікації студентів; формування позитивної мотивації до вивчення рідної мови у вищому педагогічному навчальному закладі, потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні);

- уточнено зміст понять «культура професійного мовлення», «професійна мовна підготовка»;

- удосконалено форми та методи формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури засобами української фразеології.

Практичне значення отриманих результатів: модель формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології у процесі фахової підготовки спрямована на вдосконалення процесу індивідуалізації та професіоналізації вивчення української мови та літератури у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Розроблені завдання для самостійної роботи студентів з підготовки та практичного застосування різних методів формування культури професійного мовлення засобами української фразеології; комплект навчальних і діагностувальних завдань, індивідуальні творчі завдання з підготовки та практичного застосування різних методів формування культури мовлення будуть ефективними для використання їх студентами під час педагогічної практики та наукової роботи у проблемних групах.

Обґрунтовані теоретичні положення та практичні розробки дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів у процесі викладання мовних дисциплін, спецкурсів, організації наукової роботи студентів, а також для підвищення педагогічної майстерності вчителів і для проведення науково-дослідницької роботи

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка про впровадження № 07-10/470 від 16.03.2017); Інституту соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (довідка про впровадження № 830 від 09.03.2017); Дрогобицького

державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження № 1033 від 07.03.2017).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях, методологічних семінарах і круглих столах різного рівня, а саме: *міжнародних*: «Актуальні питання сучасної педагогіки» (Ужгород, 2015); *всеукраїнських*: «Мовна ситуація та мовна політика в Україні» (Київ, 2014); «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 2014); «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (Київ, 2015). «Мовна особистість студента в перспекції сучасної лінгводидактики» (Миколаїв, 2015); *міжвузівських*: «Вища освіта в Україні у контексті глобалізаційних процесів» (Київ, 2013); «Мова, культура та філософія у процесі глобальних трансформацій» (Київ, 2015); «Освіта, мова та культура у процесі глобальних трансформацій» (Київ, 2016).

Публікації. За матеріалами дослідження автором опубліковано 14 наукових праць, зокрема 5 статей у наукових фахових виданнях, 1 – опублікована у міжнародному наукометричному журналі «ScienceRise: Pedagogical Education», та 8 тез у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел (297 найменувань) та додатків (7 додатків на 72 сторінках). Робота містить 10 таблиць та 24 рисунки. Обсяг основного тексту дисертації – 186 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання, методологічну основу дослідження, висвітлено наукову новизну, практичне значення дослідження, наведено відомості про апробацію дисертації та впровадження її результатів у практику.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури»** на основі аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми з позиції філософії, лінгвістики, психології, культурології, педагогіки узагальнено теоретичні засади формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів.

За результатами аналізу наукових праць А. М. Алексюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицької, О. А. Дубасенюк], І. А. Зимньої, І. А. Зязюна, О. І. Пометун, О. М. Семенов, С. Л. Яценко виявлено, що проблемі професійної освіти вчителів і підготовки їх до фахової діяльності приділялася значна увага, проте цілеспрямовано процес формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології у вищих педагогічних навчальних закладах не розглядався та потребує детальнішого дослідження.

Установлено, що окремі аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців філологічного профілю вивчали І. В. Бабій, О. М. Дуплійчук, І. Є. Клак, Г. М. Можайцева, О. М. Семенов, Т. В. Симоненко, але, незважаючи на значну кількість ґрунтовних досліджень, аналіз літератури з даної теми та вивчення досвіду підготовки майбутнього вчителя української мови та літератури до фахової діяльності показали, що в педагогічних дослідженнях питанням оволодіння студентами-філологами базовими (текстовими) і специфічними (жанрово-стилістичними) вміннями мовної/мовленнєвої виразності увагу не приділено.

Проведений аналіз дав змогу сформулювати робоче визначення висхідного поняття дослідження: «культура професійного мовлення» та визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури.

Визначення суттєвих ознак культури професійного мовлення, виділення структурних і функціональних компонентів стало основою для формулювання педагогічних умов її розвитку в майбутніх учителів-філологів у процесі фахової підготовки, відтак, подальшої розробки та обґрунтування теорії побудови моделі формування культури професійного мовлення майбутнього філолога у ВНЗ.

Для успішного процесу формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів значущими вважаємо наступні підходи: *компетентнісний підхід*, що спрямований на вироблення вміння в дії, як засіб встановлення зв'язку між знаннями та конкретною професійною чи побутовою ситуацією; *культурологічний підхід*, метою якого є оволодіння основами загальнонаціональної, естетичної, професійної культури, прагнення до самовдосконалення; *комунікативний підхід*, який передбачає органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів, він є тим основним методом, що допомагає засвоїти мову як засіб спілкування на основі практичного застосування мовного матеріалу, розширення і поглиблення пізнавальних здібностей студентів; *діяльнісний підхід*, спрямований на організацію інтенсивної мовленнєвої діяльності, адже саме через власну діяльність людина засвоює науку та культуру, способи пізнання про навколишній світ, формує та вдосконалює особистісні якості; *системно-цілісний підхід*, ідеї якого відображалися при структуризації змісту мовленнєвої підготовки студентів з позиції міждисциплінарних інтегративних зв'язків (етики, педагогіки, психології, іноземної мови, фахових дисциплін), враховуючи планування та здійснення у кожному з основних напрямів навчальної діяльності цілого комплексу освітніх і розвивальних завдань; *особистісно-орієнтований підхід*, метою якого є формування унікальної індивідуальності майбутнього вчителя-філолога; *акмеологічний підхід*, суть якого полягає у вивченні особистості як цілісного феномена в єдності її суттєвих сторін (індивід, особистість, індивідуальність, суб'єкт

життєдіяльності), створенні необхідних умов для самореалізації її творчого потенціалу.

Будь-який педагогічний процес функціонує та розвивається відповідно до принципів навчання, що виступають як першооснова, закономірність тієї чи іншої діяльності тому нами визначено принципи, які дають можливість спроектувати процес професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога: *загальнодидактичні* принципи: науковості (базується на закономірних зв'язках мовознавчої науки з фаховими дисциплінами); систематичності та послідовності (зумовлений науковою логікою й особливостями пізнавальної діяльності); соціально-орієнтованого змісту навчальної діяльності (забезпечує засвоєння студентами досвіду реальної соціально-культурної діяльності та передбачає функціональне використання мови); зв'язку теорії з практикою (встановлення необхідного співвідношення теорії та практики, причому пріоритетність належить саме практичній діяльності); доступності (забезпечує позитивне ставлення до навчання, інтерес до навчального матеріалу); наочності (полегшує процес засвоєння нової інформації); креативності (забезпечує результативну творчу мовленнєву діяльність); гуманізації (акцентує увагу на пріоритеті гуманістичних ідей у процесі професійної підготовки); індивідуалізації (враховує рівень мовної підготовки, індивідуально-психологічні здібності та навички студентів), диференціації (сприяє створенню умов для всебічного розвитку мовної особистості майбутнього вчителя-філолога з урахуванням його нахилів, можливостей, особливостей майбутньої професійної діяльності); стимулювання самоосвіти та самостійності (передбачають цілеспрямований розвиток у майбутніх учителів-філологів умінь і навичок самостійно здобувати, аналізувати та застосовувати у практичній діяльності потрібну для них інформацію).

Крім загальнодидактичних нами визначено також *лінгводидактичні* принципи: *системності* (передбачає цілеспрямоване системне засвоєння мовних одиниць, що є базою для формування мовленнєвих умінь); *текстоцентризму* (вивчення мови на текстовій основі); *проблемно-ситуативний* принцип (забезпечує актуальність мовних знань, умінь і навичок у вирішенні професійних завдань); *комунікативності* (формує у майбутніх учителів-філологів вміння вирішувати комунікативні завдання для ефективного професійного спілкування); *понятійно-мовний* принцип (розкриває закономірності оволодіння образною мовою); *домінуючої ролі вправ* (реалізується шляхом виконання студентами різнотипних вправ, що спонукають їх до здійснення професійно-орієнтованих мовленнєвих дій); *діалогізації* (відбувається з урахуванням структурних компонентів діалогічної навчальної діяльності); *функціонально-стилістичної* спрямованості (розвиває вміння й навички користуватися мовними засобами в різних сферах навчального та професійного спілкування).

Відповідно до завдань нашого дослідження нами визначено, яким чином навчальний матеріал може бути зорієнтований на формування

культури професійного мовлення засобами української фразеології у майбутніх учителів-філологів та педагогічні умови її формування.

Враховуючи те, що професійне мовлення будується на основі загальнонавчального, де нормативності та чистоті відведено далеко не пріоритетне місце, не можна заперечувати його постійний взаємозв'язок з національною мовою.

Посилені вимоги сучасного суспільства до професійної мовної підготовки фахівців пов'язані з метою подолання комунікативних бар'єрів і підвищення їх мовної культури, що нерозривно пов'язана із національною українською мовою. У процесі спілкування часто спостерігаємо за використанням висловлювань на зразок: «теляча мова», «вовчий апетит», «ведмежа послуга», «котячий спів» тощо, тож основна увага нами зосереджена на особливостях професійної підготовки вчителів-філологів засобами української фразеології, зокрема на культурно-мовному аспекті фахової підготовки майбутніх учителів української мови та літератури, який має забезпечити інтелектуальне мовне виховання особистості як таке, що дасть можливість знаходити комунікативний підхід до представників різних соціальних груп, а саме: вивченні символічних знаків, що лягли в основу українських зооідіом і є найбільш уживаними у сфері фахового спілкування. Знання фразеології, вміння користуватися її засобами – невід'ємна ознака високої мовної характеристики людини.

З урахуванням того, що вчитель, як ніхто інший, у ході своєї фахової діяльності має справу з людьми різних соціальних класів, мова його має бути доступною, оптимально придатною, зрозумілою для всіх одержувачів, бо неточно сформульована думка одразу ж буде викликати реакцію, що не сприятиме вирішенню проблем, чи розв'язанню різних життєвих ситуацій.

Аналіз і теоретичне осмислення наукової літератури дозволило з'ясувати особливість формування культури професійного мовлення майбутнього вчителя української мови та літератури, яка полягає у тому, що орієнтація навчального процесу на заняттях з мовних дисциплін повинна, на нашу думку, бути спрямована на комплексне вивчення мовної картини світу як складової гуманітаризації освіти. Враховуючи те, що знакова система однієї мови не може існувати без іншої, ігнорування означеного явища в межах широкого лінгвокультурного простору було б помилковим. Отже, ми не тільки визначаємо національно-марковані стереотипи, а й знаходимо спільне та відмінне у фразеологічній системі різних мов, що дає підстави до вивчення як рідної, так і іноземної мови.

У другому розділі **«Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури»** визначено педагогічні умови формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів.

Під педагогічними умовами ми розуміємо сукупність різнопланових соціально-педагогічних і дидактичних чинників, необхідних і достатніх для виникнення та раціонального стійкого функціонування певної педагогічної системи. Організаційно-педагогічні умови, на нашу думку, впливають на

навчальний процес, дозволяють ефективно керувати, здійснювати цей процес відповідно до завдань, із застосуванням обраних форм, методів, прийомів, сукупності положень, дотримання яких забезпечує досягнення поставленої мети.

Аналізуючи досліджувану проблематику та врахувавши структуру зумовлюваного об'єкта дослідження, ми виділяємо такі педагогічні умови, які, на нашу думку, дозволяють ефективно здійснити методичну підготовку викладачів і будуть забезпечувати формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури:

- формування системи професійно значущих знань, умінь і навичок шляхом профілізації рідномовної підготовки у процесі фахової підготовки, зокрема оволодіння культурою професійного мовлення на основі фахової лексики, української фразеології, професійно орієнтованих текстів та опрацювання професійно-комунікативних ситуацій;

- застосування сукупності форм і методів організації навчального процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість комунікації студентів;

- формування позитивної мотивації до вивчення рідної мови у вищому педагогічному навчальному закладі, потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні.

Дослідницько-експериментальна робота відбувалася протягом 2011-2016 років у чотири етапи: теоретичний (2011-2012 рр.) – здійснено теоретичний аналіз педагогічної, історичної, психологічної, методичної, філологічної літератури з досліджуваної проблеми; визначено концептуальні засади, мету, завдання дослідження; розроблено понятійний апарат; обґрунтовано об'єкт, предмет, мету та вихідні положення дослідження; методичний (2012-2013 рр.) – розроблено та конкретизовано методику дослідно-експериментальної роботи; розроблено й теоретично обґрунтовано зміст професійно-орієнтованих завдань; уточнено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутнього фахівця у визначеному напрямі; проведено констатувальний етап експерименту, у процесі якого виявлено рівень сформованості культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів; систематизовано та проаналізовано отримані результати; експериментальний (2013-2015 рр.) – здійснено формувальний етап експерименту: проведено перевірку результативності авторської моделі формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури; розроблено педагогічні умови процесу, засоби, методи і форми навчання; проведено експериментальну перевірку отриманих даних; здійснено апробацію та впровадження результатів дослідної роботи у діяльність вищих педагогічних навчальних закладів; аналітико-результативний (2015-2016 рр.) – узагальнено здобутий експериментальний матеріал; відкориговано зміст теоретико-методичних засад; здійснено інтерпретацію й узагальнення результатів дослідження; сформульовано висновки; оформлено дисертаційну роботу у вигляді

рукопису; підготовлено автореферат дисертації; визначено перспективи подальшого дослідження проблеми.

На основі аналізу теорії мотивації та з огляду на специфіку предмета нашого дослідження нами визначено такі найважливіші за змістом, на нашу думку, групи мотивів, сформованість яких є актуальною у процесі вивчення рідної мови та формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів у вищому педагогічному навчальному закладі: *соціальні* (почуття громадянського обов'язку, відповідальності, усвідомлення соціальної значущості вивчення української мови; бажання через навчання утвердитись у суспільстві); *навчально-пізнавальні* (бажання більше знати, бути освіченою й ерудованою людиною, якою неможливо стати без глибоких і системних знань із рідної мови); *комунікативні* (бажання вивчати українську мову для ефективного спілкування з іншими людьми, що сприяє соціальній адаптації та успіхові у професійній сфері) *професійно-ціннісні* (необхідність засвоєння мовних засобів з метою ефективної професійної діяльності та подальшого фахового саморозвитку).

У ході професійної підготовки майбутніх учителів-філологів важливу роль відіграє формування мовноетичної компетентності як компонента культури професійного мовлення майбутніх фахівців. Зацікавлення українським етикетом взагалі та мовними етикетними засобами зокрема ми пов'язуємо із відродженням української мови як одного із основних атрибутів державності. Дотримання норм мовного етикету завжди сприяє оптимізації процесу спілкування, регулює мовленнєву поведінку, а його знання є одним із найважливіших структурних компонентів комунікативної компетенції вчителя-філолога. Знання українського мовленнєвого етикету, уміння використовувати його засоби розширюють комунікативні можливості майбутніх учителів-філологів. Ми вважаємо, що лише той учитель, який ґрунтовно оволодів правилами мовного етикету, зможе тактовно та доречно використовувати у своєму фаховому мовленні усе багатство української лексики, а особливо фразеологічні одиниці.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури»** подано загальну характеристику та хід експериментального дослідження, проаналізовано результати, отримані на кожному з етапів педагогічного експерименту; розроблено й експериментально перевірено ефективність моделі та педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі фахової підготовки.

Експериментальна робота проводилася впродовж 2013–2015 рр. В експерименті брали участь 326 студентів і 16 науково-педагогічних працівників Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Інституту соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» та Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Для проведення

констатувального експерименту створювалися експериментальні (ЕГ) та контрольні (КГ) групи по 164 та 162 студенти відповідно.

Для перевірки засвоєння та застосування культури професійного мовлення у майбутніх фахівців, нами були сформульовані рівні (високий, достатній, задовільний, низький), критерії (когнітивно-нормативний, професійно-термінологічний, комунікативний, ціннісно-мотиваційний) та показники, за якими можна визначити рівень сформованості культури професійного мовлення. Окреслені критерії та їх показники дали можливість виявити рівень сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців.

Констатувальний експеримент проводився у два етапи: на першому етапі досліджувався стан культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів, а на другому – рівень готовності студентів-філологів до формування культури фахового мовлення. Констатувальний експеримент базувався на розроблених автором комплексних опитувальних методиках, зорієнтованих на виявлення рівня сформованості культури мовлення респондентів, виявлення стану обізнаності у сфері використання засобів української фразеології у процесі спілкування, визначення рівня розуміння значення культури фахового мовлення для майбутнього вчителя-філолога, мотивації до пізнання культурних особливостей, визначення ціннісних орієнтацій студентів.

На констатувальному етапі експерименту було проаналізовано вихідні рівні знань студентів ЕГ і КГ, де навчання проводилося за традиційними методами. Статистична обробка отриманих даних засвідчила, що середня оцінка знань студентів у КГ та ЕГ виявилась приблизно однаково низькою (лише 11% студентів мають високий рівень сформованості культури мовлення. Більшість респондентів характеризується системними знаннями, але ступінь їхньої ґрунтовності проявляється лише в окремих аспектах. В окремої групи респондентів відзначаються поверхові, безсистемні епізодичні знання), тож результати констатувального етапу експерименту довели, що майбутні вчителі-філологи мають недостатньо сформований рівень культури фахового мовлення, що визначило передумови впровадження моделі формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології.

Під час експериментальної роботи ми застосовували:

1) методи теоретичного дослідження: вивчення нормативних та інструктивно-методичних документів, аналіз, синтез, класифікацію, узагальнення.

2) методи емпіричного дослідження: бесіди із студентами та викладачами, аналіз письмових робіт студентів з української мови, анкетування, тестування.

3) методи математичної статистики: описова статистика, порівняння показників вибірок, аналіз значущості відмінностей (перевірку достовірності) за допомогою статистичних критеріїв.

Обираючи комплекс методів, ми керувалися такими критеріями: відповідність об'єкту, предмета й завданням дисертаційної роботи, наукова обґрунтованість, відповідність логіці дослідження, взаємозв'язок з іншими методами, що утворюють єдину систему.

Педагогічний експеримент передбачав декілька етапів:

- діагностичний (вивчення й аналіз сучасного стану проблеми формування знань, умінь і навичок культури професійного мовлення в педагогічній теорії та практиці, аналіз практики розвитку знань, умінь і навичок культури професійного мовлення у студентів, які навчаються за професіями типу «людина – людина»);

- прогностичний (формулювання й уточнення гіпотези, визначення завдань експериментального дослідження, конструювання програми та методики експериментальної роботи);

- підготовчий (узгодження та затвердження плану та програми педагогічного експерименту, добір бази та визначення обсягу вибірки й об'єктів експериментальної діяльності, підготовка та розроблення методики формування й розвитку знань, умінь і навичок культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів);

- організаційний (визначення контрольних заходів, змісту, термінів проведення констатувального та формувального експерименту, особливостей логічної схеми експерименту, визначення методів отримання інформації про хід навчального процесу та його результати (бесіди, анкетування, тестування, експертне оцінювання);

- практичний (безпосередньо констатувальний і формувальний аудиторний педагогічний експеримент – проведення дослідних занять, корегування та застосування уточнених методів формування й розвитку знань, умінь і навичок культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів);

- узагальнювальний (оброблення й опрацювання одержаних даних, аналіз матеріалів, формулювання висновків і підготовка звітів) [21, с. 150].

У ході констатувального експерименту було проведено аналіз навчальної документації та досвіду формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів у процесі фахової підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі, а також: вивчено такі питання:

1. Виявлення стану культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів, а також активності їх позиції щодо застосування фразеологізмів у процесі фахового спілкування.

2. Виявлення ефективності форм, методів, засобів і видів навчальної діяльності під час професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів (у тому числі й засобами української фразеології).

Проектування моделі формування культури професійного мовлення майбутнього вчителя-філолога засобами української фразеології відбувалося у два етапи. Перший етап включав аналіз системи формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів, у процесі чого були виконані наступні дії: виокремлення системи з середовища; представлення

системи у вигляді сукупності елементів; послідовне дослідження кожного елемента; синтез понятійної моделі.

На другому етапі моделювання нами розв'язувалися такі завдання: безпосереднє створення уявного образу системи формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів; визначення основних структурних одиниць, її складових елементів; встановлення їх ієрархічного співвідношення; виявлення сукупності зв'язків між елементами системи та прояву характеру їх взаємодії.

У розробленій нами моделі професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя-філолога репрезентується як цілісна система з численністю взаємопов'язаних елементів, що створюють усталену єдність.

Основою цієї системи є мета, сформульована нами таким чином: формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології. Успішна організація формування культури професійного мовлення майбутнього вчителя-філолога засобами української фразеології вимагає забезпечення відповідних педагогічних умов як комплексу заходів навчально-виховного процесу для забезпечення досягнення студентами достатнього рівня професійної компетентності. При визначенні педагогічних умов ми керувалися сучасними вимогами, що пред'являються суспільством до вчителя-філолога, специфічними особливостями навчання мови як засобу спілкування; результатами констатувального етапу експерименту.

Метою формувального експерименту було довести, що завдяки організації навчального процесу згідно з розробленою моделлю формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури та застосуванню авторської методики можна удосконалити процес формування культури фахового мовлення.

Порівняльний аналіз рівнів сформованості культури професійного мовлення студентів до експериментального навчання та після нього

Рівні сформованості культури професійного мовлення	Відсоток студентів			
	До експерименту		Після експерименту	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	22,56%	16,67%	36,59%	29,49%
Достатній	22,56%	19,14%	33,04%	26,26%
Середній	31,10%	38,28%	20,12%	30,17%
Низький	23,78%	25,93%	10,25%	14,08%
Усіх респондентів	100%	100%	100%	100%

Результати педагогічного експерименту свідчать про ефективність виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов формування культури професійного мовлення та стали доказом того, що запропонована експериментальна модель є ефективною, активізує навчально-пізнавальну

діяльність студентів філологічних факультетів і має позитивний вплив на фахову підготовку майбутніх учителів української мови та літератури.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. На основі проведеного аналізу психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з теми дослідження, нормативно-правових документів, узагальнення власного педагогічного досвіду та досвіду роботи викладачів вищих педагогічних навчальних закладів виявлено наявність суперечностей: між існуючим рівнем культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури і державними вимогами до неї; між потребою майбутніх учителів-філологів в отриманні ґрунтовної професійно-педагогічної освіти і традиційною спрямованістю підготовки студентів гуманітарних дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах, що дозволило виявити проблему формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури і визначити шляхи її розв'язання.

2. Уточнено, на основі теоретичного аналізу джерельної бази дослідження та власного спостереження, понятійно-категоріальний апарат: розкрито сутність базових понять; сформульовано визначення поняття «культура професійного мовлення», що дозволило визначити компоненти моделі й особливості формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі фахової підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі. Запропонована модель, що включає мету, завдання, наукові принципи та підходи, педагогічні умови, критерії сформованості культури професійного мовлення, технологію та результат підготовки фахівців, забезпечує комплексний підхід до розв'язання досліджуваної проблеми та сприяє зростанню особистісного потенціалу суб'єктів навчально-педагогічного процесу. У ході експериментального дослідження встановлено, що в результаті реалізації компонентів моделі ефективно формується культура професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури.

3. Виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури (формування системи професійно значущих знань, умінь і навичок шляхом профілізації рідномовної підготовки у процесі фахової підготовки, зокрема оволодіння культурою професійного мовлення на основі фахової лексики, української фразеології, професійно орієнтованих текстів та опрацювання професійно-комунікативних ситуацій; застосування сукупності форм і методів організації навчального процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість комунікації студентів; формування позитивної мотивації до вивчення рідної мови у вищому педагогічному навчальному закладі, потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні).

4. Визначено критерії (когнітивно-нормативний, професійно-термінологічний, комунікативний, ціннісно-мотиваційний) показники та рівні (високий, достатній, задовільний і низький) сформованості культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури.

Установлено, що до показників когнітивно-нормативного критерію належить знання норм сучасної української літературної мови; професійно-термінологічного – знання фахової термінології; сформовані вміння правильно вживати терміни в мовленні; комунікативного – уміння слухати й організовувати діалог відповідно до ситуації мовлення; ціннісно-мотиваційного – належить особистісне переконання щодо необхідності оволодіння знаннями та навичками культури професійного мовлення для ефективного здійснення майбутньої фахової діяльності.

5. Проведено дослідно-експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов і моделі формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури, яка на кінець педагогічного експерименту показала збільшення в експериментальній групі кількості студентів, які мали високий і достатній рівні сформованості культури фахового мовлення порівняно з кількістю студентів контрольної групи. Водночас проведене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх напрямків означеної проблеми. Отримані результати свідчать про необхідність подальшого поглибленого теоретичного та практичного вивчення шляхів і методів формування культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів засобами української фразеології у процесі фахової підготовки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Клименко С. І. Практичне використання зоонімів при складанні психологічного портрета на заняттях з мовних дисциплін / С. І. Клименко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / За ред. проф. А. Л. Ситченка. – № 4 (51), грудень 2015. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. – С. 87 – 90.

2. Клименко С. І. Особливості професійної підготовки вчителів-словесників засобами української фразеології / С. І. Клименко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка. – 2015. – Вип. 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_10.

3. Клименко С. Формування етичної компетентності вчителів-словесників засобами української фразеології / С. Клименко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка. – 2016. – Вип. 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_3_9

4. Клименко С. І. Педагогічне використання етимологічного підходу до мовного виховання майбутніх учителів-філологів / С. І. Клименко // Вища школа. – 2016. – № 6 (143). – С. 118-126.

5. Клименко С. І. Формування комунікативних умінь і навичок майбутніх учителів-філологів засобами фразеології української мови / С. І. Клименко // Професійна освіта: методологія, теорія та технології [ред. колегія: Доброскок І. І. (голов. ред) та ін.]. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – Вип. 3. – С. 61–72.

**Стаття у виданні, віднесеному
до міжнародних наукометричних баз даних**

6. Клименко С. І. Роль зоодіом у формуванні лінгвокультурного змісту філологічної освіти майбутніх учителів / С. І. Клименко // **міжнар.** «ScienceRise» – 2016. – № 6. – С. 4-8.

Матеріали науково-практичних конференцій

7. Клименко С. І. Етимологічний підхід як один із методів мовного виховання майбутніх учителів-мовників / С. І. Клименко // Актуальні питання сучасної педагогіки : матеріали III Міжнародної науково-практичної конф. (м. Ужгород, 11-12 грудня 2015 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 107-110.

8. Клименко С. І. Професійна підготовка фахівців у відомчих навчальних закладах / С. І. Клименко // Кримінально-виконавча політика України та Європейського Союзу : розвиток та інтеграція : програма міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 листопада 2015 р.). – К.: Ін-т крим.-викон. служби, 2015. – С. 464-467.

9. Клименко С. І. Формування мовної особистості майбутнього вчителя у вищих педагогічних навчальних закладах / С. І. Клименко // Освіта, мова та культура у процесі глобальних трансформацій : зб. тез круглого столу (м. Київ, 1 квітня 2016). – К.: ДПСУ ІКВС, 2016 – С. 86-88.

АНОТАЦІЇ

Клименко С. І. Формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі фахової підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2017.

У роботі проаналізовано стан дослідження проблеми формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі вивчення фахових дисциплін у вітчизняній та зарубіжній літературі.

Уточнено понятійно-категоріальний апарат, зокрема сутність базових понять, визначено особливості формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та

літератури у процесі фахової підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі засобами української фразеології.

На основі аналізу основних принципів і підходів до філологічної освіти визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури.

З урахуванням завдань наукового дослідження визначено критерії та показники сформованості культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури і за допомогою цих груп критеріїв виокремлено рівні професійного мовлення майбутніх фахівців: високий, достатній, задовільний і низький.

Спроектовано авторську модель формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури засобами української фразеології.

Ключові слова: культура професійного мовлення, майбутні вчителі української мови та літератури, фахова підготовка, засоби української фразеології.

Клименко С. И. Формирование культуры профессиональной речи будущих учителей украинского языка и литературы в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования / Национальный педагогический университет имени Н. П. Драгоманова. – Киев, 2017.

В работе проанализировано состояние исследования проблемы формирования культуры профессиональной речи будущих учителей украинского языка и литературы в процессе изучения профессиональных дисциплин в отечественной и зарубежной литературе.

Уточнено понятійно-категоріальний апарат, в частині сутність базових понять, определены особенности формирования культуры профессионального вещания будущих учителей украинского языка и литературы в процессе профессиональной подготовки в высшем педагогическом учебном заведении средствами украинской фразеологии.

На основании анализа основных принципов и подходов к филологическому образованию определены, теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования культуры профессиональной речи будущих учителей украинского языка и литературы.

С учетом задач научного исследования определены критерии и показатели сформированности культуры профессиональной речи будущих учителей украинского языка и литературы и с помощью этих

групп критериев выделены уровни профессиональной речи будущих специалистов: высокий, достаточный, удовлетворительный и низкий.

Определены особенности формирования культуры профессиональной речи будущих учителей украинского языка и литературы средствами украинской фразеологии которые, в частности, заключаются в том, что ориентация учебного процесса на занятиях по языковым дисциплинам должна, по нашему мнению, быть направлена на комплексное изучение языковой картины мира как составляющей гуманитаризации образования.

В результате проведения формирующего этапа эксперимента подтверждено, что особенности формирования культуры профессионального вещания будущих учителей украинского языка и литературы определяются, прежде всего, специальной лексикой (терминами, профессионализмами), а также спецификой профессиональной коммуникации, основой которой является этикетное общение.

Разработана система упражнений с использованием фразеологизмов, которая способствовала обогащению тезауруса студентов и выработке умений и навыков их нормативного употребления.

Разработана авторская модель формирования культуры профессиональной речи будущих учителей украинского языка и литературы средствами украинской фразеологии.

Ключевые слова: культура профессиональной речи, будущие учителя украинского языка и литературы, профессиональная подготовка, средства украинской фразеологии.

Klymenko S. I. Formation of professional speech culture of the future teachers of Ukrainian language and literature in the professional training. - The manuscript.

The Degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 - Theory and Methods of Professional Education / National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2017.

The state of study on creating a culture of professional speech of the future teachers of Ukrainian language and literature in the study of professional disciplines in domestic and foreign literatures were analyzed in the work.

Concepts and categories of the particular nature of basic concepts, the peculiarities of creating a culture of professional speech of the future teachers of Ukrainian language and literature in the course of professional training in pedagogical high school by means of Ukrainian phraseology were clarified. The author developed a model of professional speech culture of future teachers of philology by means of Ukrainian phraseology.

The analysis of the basic principles and approaches to the humanities in general determined pedagogical conditions of professional speech culture of the future teachers of Ukrainian language and literature was performed.

Given the research objectives criteria and indicators of formation of professional speech culture of future teachers and linguists were defined and with these criteria levels of professional speech of future professionals were singled out: high, sufficient, solid and low.

The features of forming professional speech culture of the future teachers-philologists by means of Ukrainian phraseology were defined in particular, the author has come to the opinion that the orientation of the educational process in the classroom for language courses should be aimed at a comprehensive study of the language picture of the world as part of humanistic education.

As a result of the formative stage of the experiment it was confirmed that the characteristics of the formation of professional speech culture of the future teachers of Ukrainian language and literature are determined, above all, by a special vocabulary (terms, professionalisms) and specific professional communication, which is the basis of communication etiquette.

The system of exercises with the use of phraseology was developed that helped enrich the thesaurus of students and the development of skills and their regulatory use.

Effective pedagogical conditions were theoretically grounded and experimentally determined and model of professional speech culture of the future teachers of Ukrainian language and literature in the course of professional training in higher educational institutions was developed.

Key words: professional speech culture, future teachers of Ukrainian language and literature, professional training, tools Ukrainian phraseology.